

Landschapsbeleidsplan Alblasserwaard-Vijfheerenlanden

Kiezen voor behoud van identiteit en een grote rol voor de streek

Looptijd: vanaf 1995
Status: in uitvoering

Gebiedsbeschrijving en lopende ontwikkelingen

De Alblasserwaard is een open, typisch Hollands veenweidegebied. De Vijfheerenlanden ligt op de overgang van het veenweidegebied naar het rivierengebied aan de zuidflank van het Groene Hart. De ruimte en het overwegend agrarische karakter vormen een sterk contrast met het aangrenzende stedelijk gebied van Rotterdam en de Drechtsteden. De historische landschapsstructuur is nog duidelijk herkenbaar. De rand van het gebied staat sterk onder druk van verstedelijking.

Ook in het gebied zelf treedt een sluipend verlies aan ruimtelijke kwaliteit op. Door verstedelijking van de kernen, verdichting van de linten, de toename van bedrijfsbebouwing, verbreding van wegprofielen en de wijze waarop boerderijen worden verbouwd en erven ingericht, krijgt het gebied een steeds meer stedelijk karakter. Historische boerderijen en molens verdwijnen, sloten worden gedempt, kavels verbreed en karakteristieke beplantingen worden opgeruimd of zijn omgezet in populieren. De agrarische betekenis gaat achteruit en vanuit de samenleving neemt de vraag naar recreatiemogelijkheden, landschap en natuur toe.

Landschapstypen

- Laagveengebied (veenweidegebied en veenontginningen)
- Rivierengebied

Structuur landschap

- donken
- van oost naar west lopende stroomruggen
- oude veenstromen
- middeleeuws slotenpatroon
- cultuurhistorische rijkdom: molens, boerderijen, kleine landschapselementen

Landschapselementen

- huftbosjes
- eendenkooien
- knotbomen op de koppen van de kavels
- perceelsrandbeplanting rond voormalige hennepakkerijen
- beplantingen langs achterdijken en achterkaden
- hovelingen: beplantingen bij achteringen aan tiendwegen
- snij- en hakgriend
- meidoornhagen in de uiterwaarden
- rond wielen
- coulissen van populieren

Het plan

Het streekplan werd niet goed ontvangen in de streek. Als reactie daarop hebben 26 partijen in de streek in 1996 een convenant getekend. Onder deze partijen bevonden zich de gemeenten, provincie, waterschappen, landschapsbeheer en regionale boerenorganisaties. De pro-actieve rol van de boeren en regionale vereniging Den Hâneker was belangrijk voor het verkrijgen van steun voor het convenant.

In het convenant stemden de partijen in om het sluipend verlies aan ruimtelijke kwaliteit een halt toe te roepen. Ook wilden zij de agrarische betekenis versterken en meer ruimte bieden aan recreatie, natuur en landschap. Afgesproken is om een landschapsplan op te stellen: een plan voor en door de streek.

Het landschapsbeleidsplan moet uitwerking geven aan een natuurbelied dat:

- van positieve invloed is op de regionale economie;
- samen met de lokale gemeenschap wordt uitgevoerd;
- aansluit bij het natuurbelied zoals dat leeft in de streek.

Het plan is geen vrijblijvend document: de ondertekenaars van het convenant kunnen elkaar houden aan de naleving van het plan. Het biedt een raamwerk voor gemeentelijke toetsing voor plannen van buitenaf en het bestemmingsplan buitengebied. Ook levert het een bijdrage 'van onder af' voor ontwikkeling van nieuw beleid van provincie en Rijk.

Gemeenten en provincie springen met het landschapsbeleidsplan in op wat leeft in de streek. Het plan gaat uit van de historische landschapsstructuur waardoor de eigen identiteit van het gebied behouden blijft. De regionale vereniging Den Hâneker speelt een pro-actieve rol. Deze vereniging van boeren en burgers zet zich in voor natuurwaarden en het landschap. De landbouw heeft toekomstperspectief door de mogelijkheid van het leveren van groene diensten en verbreding.

Het planproces

Vanaf de start zijn de streekbewoners intensief betrokken bij het opstellen van het plan. Het draagvlak is groot. De uitvoering in de vorm van 34 projecten draagt bij aan dit succes: zoals korte fiets- en wandelroutes, aanleg particuliere landschapselementen en streekgebonden welstand. Snel, zichtbaar resultaat leidt tot nieuwe initiatieven.

Het plan is in 1998 opgesteld door een adviesbureau. Dit bureau heeft de streek als volgt betrokken:

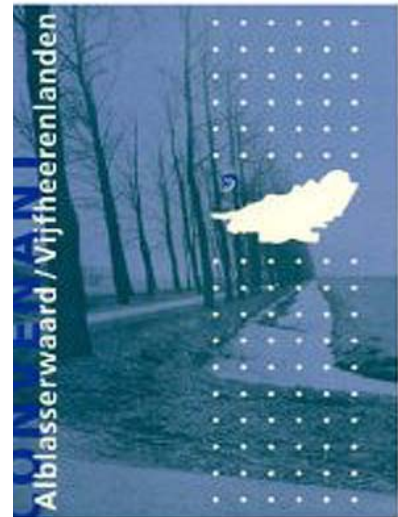
- ronde tafelgesprek met *streekdeskundigen* bij de start;
- advertenties in huis-aan-huisbladen met een uitdagende oproep voor ideeën;
- vier streekbijeenkomsten voor het raadplegen van bewoners;
- enquête onder de leden van de werkgroep Historisch Overleg Alblasserwaard;
- huiskamergesprekken georganiseerd door vereniging Den Hâneker;
- thematische werkgroepen voor de uitwerking van deelaspecten (landschappelijke beplantingen, welstand, historische boerderijen, woonheuvels en molens, kleinschalige routegebonden recreatie, streekfondsen). Hierin hebben mensen uit de streek op enthousiaste en vaardige wijze deelgenomen.

Landschap ontwikkelen met kwaliteit

Toepassing Landschap ontwikkelen met kwaliteit in het kort

- Keuze voor behoud en versterking van de kernkwaliteiten van het landschap
 - Identiteit van de twee landschapstypen
 - Toegankelijkheid en bereikbaarheid van het landelijk gebied
 - Herkenning van verleden en vernieuwing in het landschap
 - Groene karakter van het landelijk gebied
- Bij nieuwe ontwikkelingen inspelen op de plek.

- Creatief gebruik maken van karakteristieke kleine landschapselementen.
- Bijzonderheden proces:
 - Samenwerking tussen streekorganisaties en overheden
 - Actieve deelname bevolking
 - Beschikbaarheid en benutting van lokale kennis
- Bijzonderheden uitvoering
 - Bundelen geldstromen in streekfonds
 - Landschapcoördinator aangesteld
- Actieve rol regionale vereniging Den Haneker

Bestaande kwaliteiten vormen het uitgangspunt in het plan. Wat zijn deze kwaliteiten? Hoe kunnen ze worden behouden? En waar liggen mogelijkheden om deze te versterken? De basis is de historische landschapsstructuur, het landelijke karakter en de directe samenhang tussen de landbouw en het voorkomen van natuur- en landschapswaarden. Bij nieuwe ontwikkelingen is ingespeeld op de kenmerken van de plek en er is creatief gebruik gemaakt van de karakteristieke kleine landschapselementen.

Het plan onderscheidt:

- Een veelzijdige randzone:
De oprukkende verstedelijking krijgt een plaats in de randzone. Door landschapsbouw ontstaat hier een overgangsgebied met eigen kenmerken en kwaliteiten. Het streven is naar een terughoudende stedelijke ontwikkeling, landschappelijke inpassing van zowel bestaande als nieuwe bebouwing en ontwikkeling van een fijnmazig recreatienetwerk.
- Het landelijk middengebied:
Het accent ligt op het behouden en versterken van de kwaliteiten van de cultuurhistorie, natuur en het landschap. De historische sfeer wordt benadrukt door het herstellen en toevoegen van kleinschalige landschapselementen. Storende elementen worden beter ingepast en gebiedsvreemde functies worden geweerd. Het waterrijke karakter en de ritmiek van kavelgrenzen worden versterkt door de ontwikkeling van moerasstroken en plas/drassituaties.

De karakteristieke verschillen tussen de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden worden benadrukt:

- Alblasserwaard: behoud en versterking van het open, waterrijke veenweidelandschap (geen verdichting), de regelmatige indeling van de lange, smalle kavels in overwegend oost-west richting, van elkaar gescheiden door bebouwingslinten, boezems, wetingen en kavelsloten.
- Vijfheerenlanden: behoud en versterking van de kleinschaliger, minder stelselmatige opbouw (mozaïekstructuur). Kenmerkend zijn de uiterwaarden, grienden, (hoogstam)boomgaarden, bosschages en coulissen van populieren en de verscheidenheid aan landschapselementen.

Kadeverbetering- en natuurontwikkelingsproject Smoutjesvliet

De natuurwaarden worden versterkt door het uitwerken van verbindingzones tussen de kerngebieden van de Ecologische Hoofdstructuur en waar mogelijk gecombineerd met vormen van recreatie. De verbindingzones sluiten aan bij de historisch bepaalde structuurlijnen zodat de specifieke kenmerken van het gebied worden versterkt:

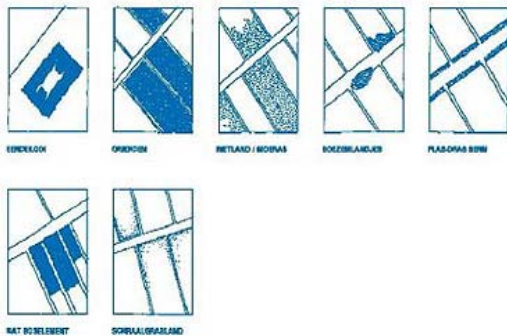
- langs kaden voor droge verbindingen;
- langs hoofdwatergangen voor natte verbindingen.

Als bouwstenen worden de kleine, karakteristieke groenelementen gebruikt, die aaneengeschaald de verbinding vormen.

Organisatie van de uitvoering

Voor de uitvoering van de projecten is een *landschapscöördinator* aangesteld en een *streekfonds* opgericht. Het streekfonds bundelt de geldstromen en zorgt voor een multiplier effect. Iedere euro uit het streekfonds moet anderen stimuleren ook geld uit te geven ten behoeve van het landschap. De landschapscöördinator coördineert de projecten. Daarbij deelt de coördinator het kantoor met Den Hâneker wat de onderlinge samenwerking bevordert. Themawerkgroepen met daarin verschillende vertegenwoordigers van de streek, ondersteunen de landschapscöördinator bij het zoeken naar financiële middelen voor de uitvoering van de projecten. De stichting Uitvoering Landschapsplan Alblasserwaard-Vijfheerenlanden heeft de landschapscöördinator in dienst en beheert het streekfonds. Het stichtingsbestuur is samengesteld uit vertegenwoordigers van gemeenten, het (particuliere) bedrijfsleven, Hoogheemraadschap, natuur- en landschapsbeheerders en de gebiedscommissie Alblasserwaard-Vijfheerenlanden.

Bouwstenen natte ecologische verbindingzone

Model natte ecologische verbindingzone

Mogelijke beplantingselementen langs een watergang
De lange doorlopende watergangen in de Alblasserwaard / Vijfheerenlanden zijn belangrijke 'natte' ecologische lijnen. Hieraan

onderhouden. Er bestaat dus de mogelijkheid om een meer natuurlijke vegetatie te ontwikkelen. Cultureel bepaaldingsgebied

Na het plan

Uit recent onderzoek van de provincie Zuid-Holland blijkt, dat het goed gaat met de griendbossen en de poelen, maar het gaat niet zo goed met alleenstaande knotbomen, hoogstamvruchtboomgaarden, boezemlanden en hagen. De provincie heeft deze monitoringsgegevens betrokken bij de totale evaluatie van het convenant eind 2004. De gebiedscommissie pleit ervoor om over enkele jaren weer een meting uit te voeren om te kijken of er sprake is van een trend of incident.

Deelnemers

- Provincie Zuid-Holland
- Vereniging den Hâneker
- Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
- Bosch en Slabbers tuin- en landschapsarchitecten
- Welstandscommissies
- Verschillende gemeenten in de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden

Meer informatie

Vereniging den Hâneker
P/a Streekkantoor Alblasserwaard Vijfheerenlanden
Wilgenweg 3
2964 AM Groot-Ammers
Email: info@denhaneker.nl

LINKS/publicaties

- Landschapsplan Alblasserwaard / VijfHeerenlanden
- Fotoshow Smoutjesvliet
- Projecten landschapsplan